

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Responsa Moralia In Causis Justitiæ Commutativæ De Restitutione & Contractibus

Heislinger, Anton

Ingolstadij, 1726

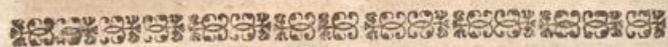
Casus XXI. De Restitutione fructuum ob horas cum distractionibus externis recitatas.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40194

nofter beneficiatus Sejus ad nullam restitutionem erit obligatus juxta dicta in 1. §.

Hoc ultimum confirmatur, quòd leges Ecclesiasticæ de restitutione ista agentes, illius onus iis tantum imponant, qui elapsis primis 6. mensibus à consecutione beneficii, sine legitimo impedimento officium divinum recitare omiserint, ita habet Lateranense habitum sub Leone X. sess. 9. §. statutum Sc. cui assentitur Pius V. in Bulla sua ex proximo Sc. atqui omnis ille, qui canonicas horas integrè, ac cum intentione orandi recitavit, verè ac propriè officium divinum dixit, ac recitavit, & quidem per modum orationis propriè, ac simpliciter talis: ergo non est obligandus ad ullam restitutionem: minor constat ex decursu nostrarum probationum.

Denique, licet unde unde de-
mum probaretur, majorem atten-
tionem quàm superficialem in vir-
tute sua permanentem esse neces-
sariam, nondum tamen obligari
posset ad restitutionem fructuum:
ratio est, quòd etiam Authores re-
quirentes majorem, attentionem
fateantur, præceptum hanc majo-
rem attentionem exigens esse po-
sterius præcepto recitandi horas ex
quo sequitur obligatio restituendi,
hocque esse distinctum à subse-
quente attentionem majorem præ-
cipiente: cum ergo hoc posterius
nullam omnino obligationem re-
stituendi imponat recitanti absque
hac perfectiore attentione; neque
lex odiosa sit extendenda ad casum
in lege non expressum, ideo non
dabitur in nostro casu obligatio.

C A S U S XXI.

De Restitutione fructuum ob horas cum di-
stractionibus externis recitatas.

Cajus Beneficiatus sæpius dum breviarium recitat, variis simul actionibus externis se occupaverat, scrupulis tandem agitur ex confessorio

Q. 1. An recitans cum distractionibus externis breviarium satisfaciat præcepto Ecclesiæ?

Q. 2. An talis teneatur restituere Fructus perceptos?

§. I.

§. I.

Resolvitur primum quæsitum.

An recitans cum distractionibus externis breviarium satisfaciat præcepto Ecclesiæ?

1. In quibus attentio interna, & externa consistant.
2. Attentio externa in duas subdividitur species.
3. Præcepta est externa ad internam necessaria attentio.
4. Attentio externa est directè præcepta.
5. Ad certum finem per eam obtinendum.
6. Finis iste solet esse vel intrinsecus rei præceptæ, vel extrinsecus.
7. Actiones exteriores de se cum interna attentione impossibiles non licent.
8. Qui componere nequit attentionem internam cum actionibus externis cum illa impossibilibus, recitando in istis breviarium peccat graviter.
9. Actiones exteriores in recitante compossibiles cum attentione interna videntur non esse graviter illicitæ.
10. Verius tamen est, illas illicitas esse, si ex natura sua in recitantis internam attentionem tolerant.
11. Actiones ejusmodi aliquam inhonestatem continent.
12. Ex eo non sequitur prohibititas esse actiones compatibles.
13. Ecclesia actiones externas, per se impossibiles prohibuit ob periculum non habendi attentionem internam.
14. Nec cessat in tali casu finis universalis Legis.
15. Aut illius ratio universalis.
16. Ab integra communitate non bene argumentamur ad privatam.
17. Lex hæc Ecclesiastica fundatur in præsumptione periculi universalis.
18. Periculo per se proximo nemo se potest committere.
19. Solius finis extrinseci cessatio non excusat à jejuniis.

§. II.

Resolvitur secundum quæsitum.

An talis teneatur restituere fructus perceptos?

20. **R**ecitans sine attentione externa breviarium ex duplici ratione ad restitutionem obligari potest.
 21. Litteralem, aut spiritualem attentionem Ecclesia non præscripsit.
 22. Bene tamen superficiale.
 23. Quenam signa de habita superficiali attentione dentur.
 24. Non requirentes attentionem loquuntur de litterali, aut spirituali.
 25. Canones obligant ad restitutionem recitantes sine attentione debita.
- Mm 26. Uti

- 274 Partis I. Casus XXI. De Restit. fruct. ob horas cum externis &c.
26. Ulti^{us} cap. dolentes de celebratione Missarum. compatibles absolute sunt probibita.
27. Quod precipit attentionem superficiali. 31. Distractiones externa recitanti cum attentione interna non imponunt restitutionem.
28. Canones precipientes restitutionem loquuntur de non orantibus breviarium. 32. Ecclesia precipit attentionem internam: que ut plurimum cum actionibus externis non est compatibilis.
29. Sine intentione orandi, ac non integre recitans certo debet restituere perceptos fructus. 33. Cui Ecclesia tales actiones per se incompatibiles directe prohibuerit,
30. Actiones exteriores de se ut plurimum cum attentione interna in-
34. Non autem compatibles.

§. I.

Qualis attentio externa ad recitationem breviarii sit necessaria?

1 **S**uppono primò, attentionem in genere esse advertentiam ad aliquid: unde attentio ad horas canonicas est ad harum recitationem advertentia. Quæ ex mente authorum communiter est duplex, externa scilicet, ac interna. Illa est negatio distractionis externæ, hoc est negotii, vel actionis alicujus exterioris impeditivæ attentionis internæ. Attentio autem interna est applicatio mentis ad orationem quæ ore peragitur.

2 **S**uppono 2dò, Attentionem externam subdividi in eam, quæ fit negatio talis negotii, vel actionis alicujus externæ, quæ per se atque ex natura sua ut plurimum, ac viâ ordinariâ in potiori parte hominum impossibilis fit cum attentione interna: item in illam, quæ ex natura sua non fit ita impossibilis cum attentione interna, licet dein per accidens respectu alicujus cer-

tæ personæ impediatur attentionem internam, eò quòd ejusmodi personæ capacitas sit valde modica, & hinc pluribus intenta esse nequeat.

Supponò 3tò, communiter ab authoribus defendi, ab Ecclesia imperante recitationem breviarii precipi etiam attentionem externam, seu omissionem actionum internam attentionem, atque advertentiam ad recitationem breviarii impediendum. Ratio est, quòd Ecclesia attentionem precipiat internam: ergo etiam omne illud, quod proxime conducit ad illam: item etiam prohibet evagationem & omissionem attentionis internæ: ergo etiam saltem indirectè actiones externas impediennes ejusmodi attentionem internam & inducentes omissionem internæ attentionis vi Legis oratio ff. de Sponsalibus.

Dubium tamen manet, an attentionem externam precipiat directè,

rectè, explicitè, ac per se; vel tantum indirectè, implicitè, & per accidens? primo modo prohiberet, si lege aliqua expressè, atque explicitè præciperet attentionem externam. Quod si nulla talis Lex existat, detur autem præceptum imponens attentionem internam, tunc indirectè duntaxat, implicitè, ac per accidens illam præcipit; in quantum scilicet præcipiens attentionem internam, eo ipso etiam præcipit attentionem externam, quatenus ista est medium ad internam; & præcipiens finem censetur etiam præcipere media necessaria ad finem: quæ præcipuè locum habent, si obligatio Legis actu vigeat. Quod autem per se ejusmodi attentio externa præcepta fuerit, colligitur ex *capitulo dolentes: de celebrat: Missarum*: ubi reprehensi fuerunt Beneficiati, quod silentium in choro surgentes, effundentesque auditum ad sermones indebitos, breviarium recitassent, subjungitur etiam: *districte præcipimus in virtute obedientie, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè pariter, ac devotè celebrent.* In hoc enim capitulo prohibentur confabulatio, & effusio ad sermones indebitos, quæ sunt actiones externæ impediens internam: ergo expressè, atque directè præcipitur attentio externa, & prohibetur omisio actionis externæ impediens attentionem internam.

§ Utrenus cum lex directè explici-

tè, ac per se attentionem externam præcipiens instar cæterarum legum intendat certum finem, ad quem obtinendum executio legis est aptum medium; ideo de fine Legis attentionem externam præcipientis etiam quasi instituitur. Dein si constet finis per imperatam attentionem externam intentus, controversatur an Lex ista obliget illam personam, respectu cuius in particulari spectatæ memoratus finis cessat, si tamen interea iste maneat adhuc universaliter, & circa majorem partem subditorum. Ut igitur hæc difficultas complanetur

Supponendum est ex Palao p. 1. 6

Disp. 5. de cessatione Legis num. 1. duplicem finem in aliqua lege attendi posse. Intrinsicum scilicet, atque à re præcepta indistinctum: & extrinsecum, nec non à materia præcepta distinctum: exemplum prioris datur. Si legislator mihi jejunium, orationem Eleemosynam v. g. præcipiat propter honestatem in ejusmodi operibus relucens. Posterioris exemplum habemus si memoratas actiones præcipiat, ut peccatorum debito satisfaciam, carnem macerem, tentationes vincam. Contingit autem subinde, ut fini intrinsico legis extrinsecus simul adiungatur à Legislatore, in quantum iste & finem intrinsicum rei præceptæ, & finem hujus extrinsecum simul, ac semel intendit. Non nunquam tamen solum & unicum finem intrinsicum, non nunquam solum & unicum finem extrin-

Min 2

trin-

trinfecum. Quod si finem attentionis externæ investigemus, videtur hic esse attentio interna, quo tanquam certò supposito

7 Indubitatum est omnibus actiones exteriores de se, atque ex natura sua impossibiles cum attentione interna ab Ecclesia prohibitas esse recitantibus ex obligatione Breviarium, si in recitantibus attentionem internam impediunt, requisitam essentialiter ad brevii recitationem, ex mente Ecclesiæ faciendam. Ratio jam fuit insinuata. Qui enim prohibet aliquid etiam indirectè saltem prohibet omnia illa, per quæ proximè pervenitur ad prohibitum. Quod ulterius confirmat Lex qui potest. ff. de Reg. Juris, ex humano lumine ita pronuntians, qui potest facere, ut possit conditioni parere, jam posse videtur: atqui is, qui liberè exercet actiones ejusmodi impediunt attentionem internam, jam potest revera parere conditioni seu Legi præcipienti illam attentionem: ergo si non pareat, censetur tamen posse attendere, & consequenter eidem imputabitur distractio interna, consequenter etiam externa.

8 Ob hanc ipsam rationem etiam addo est indubitatum, actiones externas de se impossibiles cum attentione interna, pariter prohibitas esse sub mortali respectu illarum personarum, quæ prædictis actibus conjungere nequeunt requisitam ab Ecclesia attentionem internam, si ad recitandum breviiarium

obligatæ sint. Quæ decisio confirmatur ex capitulo dolentes: de celebr. Miss. Ille enim Canon ut minimum de hac attentione est intelligendus.

Quod si autem aliquis ratione suorum talentorum simillimus esset Julio Cæsari, de quo Plinius L. 7. c. 22. habet: Scribere & legere, dictare & audire, solitum accepimus, Epistolas verò tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare; aut, si nil aliud ageret, septenas. Quod si, inquam, talibus talentis aliquis foret præditus ita ut actiones exteriores de se incompatibiles cum attentione interna respectu aliorum, hanc tamen inspecta habilitate ejus, qui recitat, in isto nequaquam impedirent, fortè tali quoque personæ sub mortali prohibitum sub recitatione Breviiarii exercere memoratas actiones de se ex natura sua aliàs incompatibiles? circa hanc quæstionem judicant tamen personæ enumeratas actiones absque mortali fore licitas, Navarrus de orat. cap. 13. num. 49. & 50. Sanchez l. 7. Consil. moralium cap. 2. dub. 32. num. 2. Ludovicus Bejaïn suis responsis part. 2. Cas. 33. Suarez l. 2. de horis canonicis c. 26. num. 21. la Croix num. 1335. Henriquez l. 11. de matrim cap. 17. num. 2. comm. Litt. O. Lopez l. p. Instruct. cap. 85. §. præterea peccat. Bartholomæus à Ledesma dub. 17. de matrim. fol. 1275. Eman. Saa in utraque editione verbo Lex. num. 1. Insinuat Glossa in cap. nisi Christus de jurejurando: verba cessante: in principio, Panormita-

nus in cap. quoniam de probat. n. 6. & Latus in cap. quia in insulis de regularibus favet Sylvester verbo Lex q. 8. § 9. Angel. ibi num. 4. casu 7. volentes impossibilitatem defumendam esse ex respectu ad orantem. Moventur sequentibus rationibus.

9 Prima. Ecclesia non videtur exteriorem attentionem, adeoque abstinentiam ab actionibus exterioribus præcipere rigidius, aut Latus, quam eas ipsa lex divina præcipiat: atqui hæc, uti & naturalis præcipit abstinentiam ab illis solis, quæ prævidentur re ipsa parituræ distractiones repugnantes necessariæ attentioni internæ: ergo etiam Lex Ecclesiastica præcipit abstinentiam ab his tantum actionibus. Probatur minor. Quando lex naturalis præcipit abstinentiam ab aliquo, seu quando prohibet aliquid, solum propter periculum mali, cessabit illa prohibitio casu, quo cessat periculum: atqui periculum cessat, ubi ejusmodi actiones externæ prævidentur non impedituræ interius requisitam attentionem: ergo tunc lex naturalis non præcipit abstinentiam ab illis, seu non prohibet illas: ergo neque Ecclesia.

Secunda. Quando cessat finis, ob quem lex fuit lata, etiam legis obligatio cessat: atqui cessat hic finis, si actiones externæ prævidentur non impedituræ attentionem internam: ergo etiam cessabit hujus Legis obligatio; eo quod finis sit anima Legis. Major constat ex capitulo: cum ces-

sante: de appellationibus. Ibi, cessante causa, cessat effectus. & cap. est Christus: de jurejurando. cap. post translationem: de renunciat. Ubi Glossa. Verbo & cap. statumus 61. distinct. verbo causa: in fine & cap. quod pro Remed. 1. quest. 17. Minor pariter constat. Finis hujus Legis est conservatio attentionis internæ aliis per actiones ejusmodi externas destrui solitæ: atqui hic finis cessat, si non obstantibus actibus istis externis nihilominus haberi potest attentio interna: ergo &c.

Tertia: cum deficit ratio Legis universaliter, cessat integrè Lex: & cum deficit pro aliquo tempore, pro illo deficit, seu suspenditur ejus obligatio: ergo etiam suspendi debet pro casu, & persona, pro qua deficit ratio Legis. Probatur consequentia. Ideo in casibus antecedentis cessat illa Lex cessante causa, quia tunc lex non judicatur bono communi expedire: sed ubique cessat ratio ipsius, cessat ratio Judicii: ergo &c.

Quarta. Si certa lex pro tota Diocesi sit lata, potest tota aliqua civitas ab hac lege esse immunis, licet reliquæ communitates obligentur: ergo hoc ipsum etiam poterit dici de persona privata.

Quinta. Hæc lex uti plures aliæ, fundantur in præsumptione: ergo si præsumptio est certò falsa, non obligabit: atqui respectu talis personæ est certò falsa, cum eidem constet non impediri se ab attentione interna.

Mm 3

Sexta;

Sexta: licet prohibitum sit, adire periculum proximum peccandi, si tamen respectu certæ personæ aliquid periculum non sit proximum; potest sine peccato mortali hæc persona committere se tali periculo: ergo idem dicendum erit de distractionibus.

Septima. Si respectu certæ personæ cessat ratio, ob quam alii sunt obligati ad jejunandum, erit hæc excusata: ergo idem de præsentis casu tenendum.

10 Hactenus audivimus præcipuas rationes excusantis sententiæ; modo ad obligantis fundamenta exponenda procedendum erit. Tenet autem hanc sententiam Palao de Legibus: Disp. 5. p. 1. num. 10. citans Suarez l. 6. cap. 7. à num. 5. & toto cap. 8. Salas dicens esse certam disp. 11. sect. 3. num. 37. concl. 3.

Bonac. Disp. 1. q. 1. p. ult. s. 2. num. 2. Item Thomam Sanchez l. 3. Disp. 3. num. 39. vers. sed displicet solutio, qui tamen in suis consiliis moralibus juxta antea dicta tenet contrarium. Gobat tract. 5. exper. Teoloq. Disp. 2. num. 809. citans Sotum l. 3. de justit. a. 5. q. 5. Sylvestrum V. Horæ q. 11. Gregorium de Valentia, Lugonem Tom. 3. in 3. partem l. 22. num. 25.

Probant hanc suam assertionem primò ex capitulo dolentes. In hoc enim expressè prohibentur actiones ex natura sua impossibiles cum attenuatione interna: ergo &c. probatur antecedens. Prohibentur confabulationes & elusio ad has

audiendas, nec non alia similia: atqui istæ actiones sunt tales: ergo &c.

Probant 2dò Hac ratione: Lex, & generale præceptum non respicit casus speciales, sed ea quæ communiter contingunt arg. legis: ea, quæ raro: ff. de reg. Juris: ergo si communiter contingit, ut aliquæ actiones exteriores impediunt istam attentionem internam, erunt istæ prohibite, non obstante, quòd considerata habilitate hujus privatae personæ non impediunt.

Confirmatur. Moralia accipiunt suam speciem ab iis, quæ sunt per se, non autem ab iis, quæ sunt per accidens: atqui per accidens est, quod hæc singularis persona habeat tantam capacitatem, qua communiter, & ordinariè alii carent.

Probant 3. De interioribus, seu occultis non potest Papa divinare juxta cap. ut benef. Eccles. sine diminut: ergo Paparescere nequit, quænam occupatio respectu sui in particulari accepti sit impeditiva attentionis internæ: ergo optimè prohibuit illas actiones externas, quæ ex natura sua ut plurimum impediunt, præscindendo utrùm etiam in hac, vel illa persona particulari impediunt.

Prob. 4. Finis universalis, & omnium Legum saltem humanarum, est etiam uniformitas in operando circa illam materiam, quam lex præcipit: sed hic finis in hoc casu semper manet: ergo &c.

Prob. 5. Est innegabile quòd legit-

legislator talem personam specialem obligare possit ad servandam Legem, licet in illo specialiter desinat ratio Legis: ergo præsumendum est, quod illum voluerit obligatum. Consequentia probatur hoc modo.

1. Magis servatur uniformitas in operando. 2. Etiam subditis occasio præcinditur eludendi legem.

Prob. 6. Non obstante habilitate talis beneficiati tamen adhuc manet finis per hanc legem ab Ecclesia intentus: ergo adhuc obligat ejusmodi beneficiatum. Consequentia constat: adversarii enim indeo ab hujus legis obligatione exemptum asserunt talem beneficiatum: quia respectu illius cessat finis illa lege intentus. Probatur itaque antecedens. Finis per illam legem intentus non est attentio interna; sed ipsa honestas, quæ in re per hanc legem præcepta continentur: sed ista honestas non est sublata per majorem habilitatem ipsius beneficiati: ergo &c. Probatur major: quotiescunque materia præcepti de se habet honestatem, & lex illam præcipit, nisi aliud expressè constet, censetur hæc illam præcipere ob finem intrinsecum illius rei præceptæ: ergo cum materia præcepta, oratio scilicet vocalis, per se soluta sine actionibus de se incompatibilibus cum attentione interna, fit in se honesta, sequitur quod finis illius legis non sit attentio interna, sed ipsa honestas materiæ præceptæ. Antecedens asseritur à Paulo trad. 3. de leg. disp. 5. pu. 1. n. 2.

Suarezio lib. 6. de legibus cap. 6. hoc idem sentiunt, qui volunt legem ob duplicem finem laram adhuc obligare, si solus extrinsecus sit sublatus, uti sunt Salas, Azor tom. 1. l. 5. cap. 16. q. 15. Castro l. 1. de potestate legum penantium cap. 5. docum. 3. Suarez l. 6. de leg. c. 9. Bonac. disp. 1. q. 1. pu. ultimo §. 2. n. 1. v. dixi cessante tota causa. Idem antecedens probatur ulterius hoc modo. Ex fine intrinseco habet materia præcepta sufficientem honestatem bono communi convenientem, & propter illam præcipuè est præceptum: ergo &c. Confirmatur. Jejunium est præceptum ob macerationem carnis, ut scilicet hæc spiritui subjiciatur; & simul ob honestatem temperantiæ repertam: & durante hac posteriore honestate, durat præceptum, licet finis cesset, & Petrus v. g. suam carnem jam aliàs subiectam habeat: ergo &c. Antecedens constat, aliàs Petrus foret exemptus à jejunio.

Neque dicas, recitationem breviarii factam absque talibus actionibus externis incompatibilibus cum attentione interna nequaquam continere in se aliquam inhonestatem. Nam utique omnibus videtur patescere, reverentiam Dei, tanquam infinitam excellentiam habentis, exigere, ut cum illo loquentes abstineant ab actibus de se ut plurimum incompatibilibus cum advertentia interna ad id, quod dicitur: cum hanc externam attentionem

tionem

tionem etiam seculares Principes, atque Reges expectant.

12 Neque dicas 2do. Ex hoc sequi, quod etiam sub gravi præcepta sit omisio actionum exteriorum de se ut plurimum, & respectu etiam hujus determinati orantis compatibilium cum attentione interna. Probas: licet ejusmodi actiones non tollant attentionem internam cum qua sunt compossibiles, & consequenter cesset finis extrinsecus: manet tamen adhuc finis intrinsecus, ob quem sunt prohibita: ergo sub gravi erunt prohibita. Probatur consequentia. Ideo prioris generis actiones sunt prohibita sub gravi, licet finis extrinsecus cesset, quia adhuc manet illarum finis intrinsecus: ergo si etiam actionum posterioris generis manet finis intrinsecus, adhuc erunt prohibita; quod autem hic maneat, patet, est enim honestas relucens in oratione facta etiam sine talibus actibus externis. Respondeo enim negando sequelam. In probatione hujus sequelæ nego suppositum, quod actiones externæ posterioris generis sint prohibita: ob alium finem, nisi in quantum obfunt attentioni internæ: quod ex eo constat, quia Ecclesia vult, ut Sacerdotes vocaliter orent, quando vestes sacerdotes induunt, manus lavant, aliâsve actiones exercent compatibiles cum attentione interna: ergo constat, quod ejus modi actiones externas posterioris generis non prohibeat, nisi in quantum obstant attentioni internæ,

consequenter tantum indirectè, ut suam inhonestatem tantummodo accipiant ab incompatibilitate cum attentione interna.

Prob 7. eandem obligationem in tali casu adhuc permanere Palao loco cit. num. 10. hac ratione. Est falsum quod in tali casu cesset finis etiam extrinsecus illius Legis: ergo &c. Probatur antecedens. Finis extrinsecus illius legis est universale, atque generale periculum amittendæ attentionis internæ: atqui hoc generale, ac universale periculum non cessat: ergo &c. Probatur major. Finis enim legis, universalis præcepti prohibentis armorum delationem, est vitare generale periculum rixæ non speciale: ergo finis etiam memoratæ legis Ecclesiasticæ est periculum universale, ac generale, non autem speciale amittendæ attentionis internæ. Confirmatur: ob hunc finem, & generale periculum rixarum ex gestatione armorum proveniens, delatio armorum etiam pacatissimo prohibetur; eò quod omnes, qui in illam delinquere possunt, ea comprehendantur: ergo etiam hac lege Ecclesiastica comprehenduntur maxime capax ingenii; eò quod etiam in hanc legem delinquere possunt: ergo non possunt allegare, quod in illis cesset ratio prohibitionis, cum non cesset generale, sed speciale duntaxat periculum.

Confirmatur 2do si Lex in particulari casu cessat. Quotiescumque in particulari quodam casu cessat il-

lius

huc ratio, sequitur licitam fore fornicationem. Probatur. Fornicatio dicitur communiter esse prohibita ob malam proles educationem: ergo si aliquis huic malo provideret; cessaret respectu talis personæ finis intentus per illam prohibitionem: ergo si cessante hoc fine in particulari aliquo casu etiam cesset obligatio legis, erit licita fornicatio.

Atque hæc loco ultimo insinuata ratio, uti & immediatè præcedens quinto loco allata, nos permoverunt, ut judicaremus, probabilius graviter peccaturum esse, qui obligatus ad recitandum breviarium integram horam vel partem huic æquivalentem recitaret, exercens interea actiones ex natura sua & per se incompatibiles cum attentione interna, licet considerata habilitate ejusmodi personæ particularis non impedirent attentionem internam. Dixi autem: si persona sit obligata ad recitandum breviarium: Qui enim sine obligatione breviarium recitaret cum ejusmodi actionibus externis occupatus, sive deinde ex natura sua sive ex infirmitate recitantis attentionem internam impedirent, videtur Gobato non peccare mortaliter, eo quod talis non obligetur sub mortali vitare distractiones interiores juxta communioem sententiam: ergo nec tenebitur illarum causam evitare, cum spectata rei natura non obligatus ad finem neque sit oblatum ad media.

23 Ut autem oppositæ sententiæ fundamentis satisfaciamus. Re-

spondeo ad primam illorum: retorquendo argumentum. Qui non est obligatus ad recitandum breviarium, recitat tamen istud inter occupationes externas omnem attentionem internam penitus impediens, sive hoc ex se, sive ex infirmitate recitantis faciant juxta communem non peccat graviter: ergo neque peccabit graviter, si obligatus taliter breviarium recitet; quia juxta adversarios Ecclesia exteriori & interiori attentionem non videtur latius aut rigidius præcipere, quam Lex Divina.

Resp. 2. Cum Ecclesia sub gravi præcipiat recitationem breviarii cum attentione interna: ex altera verò parte præviderit ex actionibus de se impeditivis attentionis internæ oriri generale periculum amittendi attentionem internam, hinc ad gravius & latius prohibendam omissionem attentionis externæ permota fuerat: illam autem propositionem distinguo. Quando lex naturalis prohibet aliquid solum ob periculum, tunc si hoc cesset generaliter, & respectu totius communitatis, pro qua lata est Lex, cessabit etiam istius obligatio; concedo, si cesset periculum respectu unius privatæ duntaxat personæ, negatur antecedens, & consequentia. Patet sensus & veritas distinctionis ex probatione septima nostræ sententiæ. Cæterum ex hac ipsa distinctione constat, Legem naturalem pariter obligare, si periculum, ob quod lata fuerat, sit universale, & hic & nunc respectu

Nn

respectu

respectu privatae duntaxat personae cesset: ergo non rigidius obligabit, sed aequaliter lex Ecclesiastica & naturalis.

14 Ex hoc ipso fundamento solvitur 2da ratio petita ex cessatione finis, quod hoc cessante cesset Lex. Respondeo enim, quod in tali casu non cesset finis adequatus, qui est periculum generale & universale, quod adhuc datur.

15 Eadem haec responsio datur ad tertiam. Si enim legis ratio universaliter cesset, tunc non est amplius communitati utilis: si non est utilis amplius, communitatem non obligabit. Ex opposito, si universaliter, & in genere maneat adhuc ratio Legis, tunc adhuc est utilis communitati: ergo hanc adhuc obligabit: ergo etiam singulos privatos in tali communitate contentos, non obstante quod respectu hujus privatae personae deficiat illa ratio. Quae omnia videntur confirmari posse ex Lege Ecclesiastica irritante matrimonia non contracta coram paroco & duobus testibus, ut hac ratione clandestina matrimonia impediret, & modus haberetur probandi contractum matrimonialem: haec lex obligat etiam tunc, quando coram tota communitate absque tamen paroco praesente contraheretur, & tamen videtur in hoc casu cessare finis intentus, cum tale matrimonium utique foret publicum, & probationem sufficientem a tota communitate haberet.

16 Ad quartam adversariorum ratio-

nem. Respondeo disparitatem inter talem integram urbem & particularem personam esse hanc, quod talis civitas non itidem una vel altera persona faciat perfectam communitatem, consequenter talis lex Diocesana sit virtualiter multiplex, & hinc illius ratio cessare possit apud hanc communitatem, quin cesset apud aliam, vel esse recepta ab hac, quin ab altera fuerit recepta, quae non habent locum in persona privata.

Ad 5. Concedo, quod fundetur 17 in praesumptione, non tamen alicujus facti, sed periculi, quod non tantum se extendit ad hanc particularem personam, sed concernit communitatem totius Cleri, quod si ergo Lex in praesumptione facti cujusdam fundetur, & hoc non dari certo constet, Lex haec non obligabit, quia praesumptio tunc cedit veritati, quae tamen non procedunt circa legem fundatam in periculo, quod se extendit ad omnes, atque ad majorem partem; quia ratio Legis hujus numquam cessat respectu talis personae, cum illa sit periculum universale, commune bonum, uti & procuratio uniformitatis in operando.

Ad 6. dicimus. Si periculum sit 18 per se atque ex natura sua, & respectu majoris partis hominum proximum, etiam tali non licere, se illi committere. Utrum autem tale universale periculum detur, an non, aliunde desumendum,

Ad 7imam. Cum a jejunio ali- 19 quis

quis excusari videatur, vel ex cessatione finis, vel ex alia quadam causa, impossibilitate v. g. morali jejunandi, hinc dicimus, si cesset finis tantum extrinsecus, aliquem non fore deobligatum, uti constat ex eo, quod nemo sit exemptus licet corpus illius per jejunium non maceatur. Quod autem ex alia causa aliquis excusetur, nihil probat ad refellendam nostram conclusionem.

At non immerito hic aliquis interrogaret, quanam denique sint illae actiones, quae ex se atque natura sua ut plurimum impediunt attentionem internam: Respondetur communiter his annumerari pingere, scribere, attentè audire alios

loquentes, celeriter se vestire, magna cura aliquid exterius agere, &c. juxta Gobat aptare calamum ad scribendum &c. unico verbo, omnem illam quae magnam animi intentionem requirunt, interea exercens orationem debitam licitè exerceo illas actiones, quas licitè peragerem persolvens orationem non debitam, quam regulam moralem assignat Sanchez juxta Valquez de benef. cap. 4. §. 1. art. 2. dub. 5. Sotum lib. 10. de Just. q. 5. art. 5. Bonnac. disp. 1. q. 3. p. 2. n. 12. §. 2. Palaum de bor. can. disp. 2. p. 3. n. 4. illae actiones externae sunt cum interna attentione composibiles, quae animum non multum distrahunt.

§. II.

An recitans cum distractionibus externis horas canonicas, teneatur restituere fructus perceptos?

20 **R**ecitans cum distractionibus externis brevium ad restitutionem perceptorum fructuum obligatus esse potest, vel quia propter illas non habuit attentionem internam, ad faciendos fructus suos necessarium: vel quia, licet debitam attentionem internam habuerit, admiscet tamen distractiones externas, quas recitanti pensum canonicum sub amissione perceptorum fructuum Ecclesia prohibuit.

Ad hoc ut ex primo capite, defectu scilicet requisitae attentionis internae, beneficiatum nostrum ad restitutionem fructuum obligemus, ante omnia constare debet, quantum

ex variis attentionibus internis sit requisita, ad hoc ut fructus beneficiato obveniant, dein videndum, num ista non obstantibus distractionibus externis ad fuerit, vel non.

Quod si ponamus recitantem non obstantibus distractionibus externis praescriptam ab Ecclesia attentionem internam habuisse, & nihilominus obligatum ad refundendos fructus existere, eò quod distractiones externas voluntariè admiserit; necessariò supponimus, beneficiatos ab Ecclesia, ut fructus suos faciant, obligari, ut etiam à distractionibus externis abstineant. Praeterea cum distractiones externae

N n 2

aliae

alia sint ex natura sua & per se compatibles, alia verò non cum attentione interna, ideo de utriusque generis distractionibus externis institui quaestio potest, utrum Ecclesia ad restitutionem fructuum perceptorum obliget, quascunque demum distractiones externas beneficiati admiserint, compatibles per se vel incompatibiles cum attentione interna.

21 Ut igitur à primo capite, defectu scilicet necessariae attentionis internae incipiamus. Ex prioris solutione casus sufficienter constat, spirituales aut litterales attentionem ab Ecclesia nequaquam praescriptam, & hinc ob istarum defectum nullum beneficiatum ad restituendos fructus obligatum esse.

22 Quod attinet attentionem superficialem, in eodem priore casu de attentione interna statuimus, hanc ipsam ad veram orationem esse necessariam, consequenter ab Ecclesia praescriptam; cum ergo haec non sit contenta, ut breviarium aliter quam per modum orationis recitetur, hinc ad fructus restituendos, Breviarium sine attentione superficiali recitans, ab eadem videtur obligatus. Probat. Ecclesia fructus concessit beneficiatis sub conditione recitandi brevii tanquam verae orationis; ergo qui istud non recitavit ut orationem, non implevit conditionem. Consequenter tenetur restituere fructus. Confirmatur. Si aliquis horam primam recitasset animo illam memoriae imprimendi, juxta

omnes non faceret fructus suos, & hoc ideo, quia non potuit dici orasse: ergo si carens omni attentione superficiali etiam non potest dici orasse, pariter fructus non faciet suos. Confirmatur 2do. omnes dicunt, ut beneficiatus faciat fructus suos, requiri, ut integrè & cum intentione orandi recitet penum canonicum: atqui hoc faciens habet necessariò attentionem superficialem, cum verba integrè modo humano proferre nequeat, quin habeat attentionem superficialem, cui proprium est, procurare, ut verba ordinatè ac integrè proferantur.

Quaes. Ex quo colligi possit, 2; quòd aliquis hanc attentionem superficialem non amiserit? Respondeo ex eo, quòd integrè, ordinatè, ac non truncatim omnes versiculos, ac verba protulerit, si ergo alicui constet, quòd cum intentione orandi haec omnia impleverit, certus esse potest de attentione superficiali.

Obii. Sanctus Antoninus, Hostiensis, Major. Gerson, Corduba, Medina, Malderus, Sotus, & P. Gobat tract. 5. Disp. 2. num. 842. defendunt nihil restituendum à recitante breviarium sine omni attentione: ergo &c. Respondetur distinguendo antecedens: dicunt hoc ita ut ibidem loquantur de attentione interna litterali vel spirituali, aut de attentione externa: concedo antecedens. Et loquuntur ibidem de attentione etiam superficiali, negamus. Autores isti uti apud P. Gobat

Gobat habetur, ut fructus retinere beneficiarius possit, exigunt, ut integrè ac cum intentione orandi recitatum fuerit breviarium: ergo, cum ista fieri nequeant sine attentione superficiali, etiam hanc exegerunt.

25 Obi 2. Canones præcipientes attentionem nullibi faciunt mentionem de restitutione faciendâ à recitante Breviarium sine illa: ergo non sunt taliter recitantes ad restitutionem obligandi. Probatur antecedens negativè. Consequentiâ ita Probatur: Leges odiosâ præsertim pænales non sunt extendendâ ultra proprietatem verborum, sed intra hanc potius restringendâ: ergo si nulla sit mentio de restitutione faciendâ à recitantibus sine attentione, ad hanc non debet aliquis obligari. Respondeo distinguendo antecedens. Non faciunt mentionem de restitutione faciendâ à recitante Breviarium sine illa attentione, quæ ad essentiam orationis, & ut integrè ac per modum orationis breviarium dicatur, non requiritur. Concedo. Non faciunt, quando loquuntur de attentione necessariò requisita ad veram orationem, atque integrè cum intentione orandi recitandum breviarium negatur. Eo ipso, quòd velint recitari breviarium integrè, ac cum intentione orandi, etiam volunt, ut habeatur attentio superficialis, cum sine ista alterum fieri nequeat.

26 Urgebis: in *capitulo dolentes: de celebratione Missarum*: fit mentio de attentione, quia ibidem præcipitur,

ut studiosè recitetur, hinc autem nulla fit mentio de restitutione: ergo dum præcipit attentionem non obligat ad restitutionem faciendam à recitante breviarium sine illa

Respondetur, etiam si in hoc capitulo nulla explicita fiat de restitutione in hoc casu faciendâ mentio, sufficienter hæc tamen præcepta fuit, cum breviarium non integrè & cum intentione orandi recitans ad eandem obligetur.

Urgebis 2dò. In hoc *capitulo*: 27 *dolentes*: præcipitur aliqua attentio: vel ergo in hoc solummodo fuit præcepta attentio de se necessariò requisita ad recitationem breviarii, vel alia quædam: neutrum potest dici: non primum; quia hoc modo dispositio hujus capituli foret superflua, cum nihil novi, sed quod jam antea statutum fuerat, duntaxat præciperet. Non secundum, si enim aliam & majorem attentionem præciperet, recitantes breviarium deberent habere attentionem litteralem aut spiritualem, hoc cum sit nimium, non potest dici, quòd istæ attentiones præceptæ fuerint, aliàs carens litterali aut spiritali attentione deberet breviarium repetere; cum præcepto Ecclesiæ non satisfecisset.

Respondeo. In illo præcepto solum attentionem superficialem, ac requisitam ad substantiam orationis, non autem litteralem aut spiritualem, quod ipsum & adversarii debent fateri qui volunt satisfieri Ecclesiæ sine attentionibus litterali ac

spirituali. Neque ex hoc superfluum erit capitulum *dolens*: hoc enim latum fuit præcipue ac principaliter ob hunc finem, ut externæ distractiones de quibus Canonici apud Pontificem fuerunt accusati, in posterum omitterentur. Hinc tantum occasionaliter & pro conclusione adjunctum fuerat, ut quantum eis Deus dederit, breviarium studiosè celebrent pariter ac devotè: quibus verbis beneficiato innuitur obligatio jam antea imposita de recitando breviario integrè ac cum intentione orandi. Alii dicunt, mentionem hinc fieri de omni attentione; sed verbis illis ad perfectionem habendam beneficiatos duntaxat consilio quodam animari, nullo autem præcepto compelli.

28 Ob. 3. Leges mandantes restitutionem fructuum ob neglectum pensæ canonici disertè loquuntur, de non recitante, non dicente, in terminante breviarium: uti videre est in Lateranensi concilio sub Leone X. *sess. 5. statuimus*. & Pii V. in *Bulla: ex proximo*: sed improprie, atque ineptè dicitur non recitasse, sed intermisisse breviarium, qui hoc distractè ac sine attentione interna recitavit: ergo citati textus non loquuntur de recitantibus cum distractione interna. Respondeo distinguo majorem: loquuntur de non recitante per modum orationis: concedo; loquuntur de non recitante simpliciter ac penitus omittente breviarium, & de hoc solo negatur major, & distinguo

minorem: atqui recitans cum distractione improprie dicitur simpliciter omisisse, & nullo modo recitasse breviarium, concedo, improprie dicitur recitasse & omisisse breviarium ut aliquam orationem; negatur. Si ex mente Ecclesie ad fructus suos faciendos sufficeret, quod ratione quæcunque, etiam non animo orandi aliquis recitaverit breviarium, possunt fructus retineri ab eo, qui animo discendi memoriter breviarium legisset.

Ob. 4. Nulla restitutio est alicui à confessario imponenda, nisi quando indubia veritas cogit: atqui hæc non cogit, ut oranti sine attentione superficiali breviarium imponatur restitutio: ergo hæc non erit imponenda. Probatur minor. Altera opposita sententia est etiam probabilis: ergo &c. Respondeo concessa Majore, nego minorem. Juxta omnes enim obligatio restituendi fructus perceptos est imponenda Beneficiato, qui breviarium recitavit quidem, sed non integrè ac sine intentione orandi, sed non habens attentionem superficiale recitavit quidem breviarium. Sed non integrè; ac sine attentione orandi: ergo illi erit imponenda restitutio.

Quæ hæctenus attulimus, nostro judicio videntur ostendere fructuum perceptorum restitutionem faciendam beneficiato esse, qui breviarium sine attentione superficiali recitaverat. Ad hoc ipsum multo magis obligabunt, qui omittentes etiam attentionem litteralem aut spiritualem

spiritualem obligant ad restitutionem & à Patre Gobat, citato n. 842. adducti fuerunt. Superest solvendum dubium alterum; num scilicet restitutionem debeat facere beneficiatus, si intentionem internam superficiale[m] quidem habuit, exteriore tamen attentione omi[m]sa, ad actiones exteriores per se atque ex natura sua ut plurimum incompatibiles recitando breviarium effusus fuerat.

30 Has igitur actiones exteriores de se ut plurimum cum attentione interna incompatibiles etiam respectu illius cui attentionem internam non auferunt, prohibitas ab Ecclesia sub gravi fuisse, ex iis, quæ attentione externa, ad recitandum juxta voluntatem Ecclesiæ breviarium necessaria disputavimus, colligitur. Solum itaque dubitatur, num omissionem talium distractionum Ecclesia etiam sub pena omittendorum fructuum præceperit, licet illas exercens adhuc attentionem internam retinuerit? Ad quod.

31 Dico 2do. Probabilius ejusmodi beneficiatum, qui ad tales per se incompatibiles cum attentione interna, actiones externas effusus, breviarium tamen cum attentione quadam interna, superficiale[m], litterali, aut spiritali recitavit, ad nullam restitutionem fore obligatum. Ita omnes. Qui dicunt, etiam carentem omni attentione interna deobligatum esse; Deim etiam id ipsum sentiunt, qui attentionem superficia-

lem ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ sufficere defendunt.

Probatur autem conclusio; si talis ad restitutionem obligaretur, ratio posset esse, quia graviter peccat contra præceptum Ecclesiasticum obligans ad sui observationem sub pena restituendorum fructuum; atqui hoc est falsum. Probatur minor: sub hac pena beneficiatum, nec obligat *capitulum dolentes: de celebratione Missarum*: nec concilium Lateranense sub Leone X. *sess. 9. §. statui[m]us*. Nec Pius V. in sua constitutione, quæ incipit, *in primo Lateranensi, ergo*. Probatur antecedens quoad primum membrum, licet *capitulum dolentes* prohibeat directè ejusmodi actiones externas de se incompatibiles cum attentione interna, quia tamen ibidem pro pena in transgredientes non statuitur privatio percceptorum fructuum, ideo non dicendum erit, quòd hanc penam incurrant vi hujus capituli; cum verba legis odiosæ ac pænalis non sint ultra tenorem verborum suorum extendenda. Sed neque ex Decreto Concilii Lateranensis & Bulla Pii 5ti ad hoc obligatur. Probatur. In istis restitutio solum imponitur non recitantibus, omittentibus canonicum pensum, prout hoc est vera oratio; ergo cum juxta probata taliter distractus ad actiones externas, retinens tamen internam superficiale[m], adhuc verè orando recitaverit breviarium, non poterit dici omisisse breviam-

breviarium, & ob hujus omissionem esse obligatus ad restitutionem.

32 Ob. Ecclesia sub pana restituendorum fructuum præcipit recitationem breviarii cum illa attentione interiore, quæ non est compatibilis cum distractionibus externis: ergo cum sola literalis & spiritalis, non autem superficialis sint cum distractionibus talibus exterioribus incompatibiles, ut cum istis recitaretur breviarium præcepit, consequenter non sufficit superficialis. Probatur antecedens. Si talem attentionem internam non præcepisset, non habuisset rationem prohibendi ejusmodi distractiones externas: ergo R. distingo antecedens. Præcepit illam attentionem internam, quæ ut plurimum & in majori parte hominum non est compatibilis cum ejusmodi actionibus externis concedo: quæ omnino nunquam in ullo capacissimo aliâ subjecto est compatibilis: negatur antecedens & consequentia.

33 Ad probationem distincti antecedentis quod attinet, attulimus jam in §. 1. rationes, quæ Ecclesiam permoverunt, ut ejusmodi distractiones externas in se ac directè prohiberet. Præter quas etiam occurrunt sequentes, nam qui aliena deliberatè tractat animo, dum orat exponit se periculo committendi turpes errores, transiliendo verba

& verius: ergo cum debeat & velit istorum errorum periculum amovere, potuit & debuit etiam occasionem illius proximam prohibere: atqui occasio proxima est effusio ad tales actiones exteriores: ergo. 2do. Qui ad tales actiones exteriores se effundit, patitur & admittit voluntariè distractiones internas & amittit attentionem internam ab Ecclesia ad devotam recitationem breviarii requisitam.

Ob. 2. Si occupationes externæ per se incompatibiles cum attentione interna prohibentur per se ac directè, non est ratio, quare taliter etiam non sint prohibita actiones per se compatibiles cum attentione interna: ergo.

R. Nego ant. & ratio est, quia Ecclesia in citato capitulo *dolentes* prohibet duntaxat effusionem auditus ad indebitos sermones & similia, cum ergo indebiti sermones per se sint incompatibiles, actiones per se incompatibiles duntaxat prohibuit. Quod si autem aliqua actiones ut plurimum de se cum attentione interna essent compatibiles, respectu tamen certi beneficiati conjungi non possent cum attentione interna etiam ista. Saltem indirectè essent tali oranti prohibita; nam cum quid prohibetur, omnia prohibentur per quæ proximè pervenitur ad illud *Lege, oratio ff. de Sponsal.*